SSOAR

Open Access Repository
www.ssoar.info

Recuperarea memoriei interbrigadiștilor și maquisarzilor români: Studiu de caz; Ion Călin (II)

Burcea, Mihai

Veröffentlichungsversion / Published Version
Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:
Burcea, M. (2013). Recuperarea memoriei interbrigadiștilor și maquisarzilor români: Studiu de caz; Ion Călin (II). *Annals of the University of Bucharest / Political science series*, *15*(2), 123-148. https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-398940

Nutzungsbedingungen:
Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:
https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.de

Terms of use:
This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Comercial-NoDerivatives). For more Information see:
https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

gesis
Leibniz-Institut
für Sozialwissenschaften

Mitglied der
Leibniz-Gemeinschaft

RECUPERAREA MEMORIEI INTERBRIGADIŞTILOR ŞI MAQUISARZILOR ROMÂNI. STUDIU DE CAZ: ION CĂLIN (II)

MIHAI BURCEA

RECALLING THE MEMORY OF THE ROMANIAN INTERBRIGADISTS AND MAQUISARDS. A CASE STUDY – ION CĂLIN (II)

Abstract

This study depicts the biography of a young communist (Ion Călin) who volunteered for the International Brigades in Spain, and thus it features – within the historiography of the topic – the destinies of the antifascist Romanian combatants. Since the vast majority of these combatants was composed of members and supporters of PCdR, the regime of popular democracy honored and glorified them after March 6, 1945, in the same vein as those Communist inlanders who were repressed by the "bourgeois regime". The Romanian Communists who fought in the French Resistance received a similar treatment. After 1989, the names of the Romanian volunteers who had joined the cause of the Spanish Republicans went in the shadow due to their political affiliation to a party utterly compromised in the eye of the public. This study also deals with a broader context, including international politics, the reasons behind such an enthusiasm binding young people to go abroad to a front at over 2.000 km, the social strata they derived from, PCdR's efforts to organize and send combatants across the borders, Ion Călin's clandestine journey to the Iberian peninsula (via Czechoslovakia, Austria, Switzerland and France), as well as details of the fights of which he was a part of during the war.

Keywords: *interbrigadist, communism, fascism, camps, emigration.*

Intrarea lui Ion Călin în Mişcarea de Rezistenţă franceză

Undeva către sfârşitul anului 1939 – începutul anului 1940, Călin a fost transferat împreună cu alţi tovarăşi de suferinţă în Lagărul disciplinar de la Vernet d'Ariège. Se pare că acest lucru a fost determinat de faptul că după izbucnirea războiului, administraţia lagărului, în urma unor ordine trasate de forurile superioare, a decis trimiterea internaţilor străini în unităţi de muncă sau combatante ale Armatei Franceze, lucru ce i-a nemulţumit pe mulţi dintre interbrigadişti, care au refuzat înrolarea forţată.

Lagărul disciplinar de la Vernet d'Ariège avea un regim de recluziune mult mai aspru decât cel de la Gurs. Potrivit unei declarații date de către Constantin Câmpeanu (viitor colonel de securitate în anii '50-'60), Călin a făcut parte în acest lagăr din Comitetul de conducere al celulei de partid, alături de Mihail Florescu, Iancu Ianchilevici (a reuşit să plece din lagăr în URSS, unde va muri în timpul celui de-Al II-lea Război Mondial) şi Mihai Wexler[1]. Câmpeanu povesteşte cum în cadrul celulei – unde se mai regăseau şi Ion Mutulescu, Jean Coler, Heht Solo, Alexandru Botoş, Petre Mihăileanu, Grigore Naum, Pavel Cristescu etc. – au avut loc numeroase discuții şi şedințe care au avut pe ordinea de zi modul în care tovarăşii români ar fi putut să se întoarcă în țară. Astfel, după „eliberarea" Basarabiei de către URSS (iunie 1940), basarabenii din lagăr au adresat Consulatului sovietic mai multe scrisori prin care solicitau repatrierea în nou-înființata RSS Moldovenească. Unora dintre ei le-a fost acceptată repatrierea, altora nu. Cu această ocazie, celula de partid a lagărului a inițiat o dezbatere asupra posibilităților de părăsire a zonei în noile condiții geopolitice (vezi şi capitularea Franței în fața Germaniei naziste).

În cadrul discuțiilor s-au analizat şi pozițiile partidului față de problema modalităților de părăsire a lagărelor, ajungându-se la concluzia că acestea nu au fost întotdeauna şi cele mai juste. Anterior, conducerea Organizației de partid de la Paris a avut mai multe poziții față de această problemă, considerând că internații puteau fi scoşi din lagăre în mod individual (comuniştii de la Paris erau legăturile superioare politice ale internaților).

O altă procedură care a fost folosită de partid pentru eliberarea internaților a fost trimiterea lor la muncă în Germania cu ocazia vizitelor Comisiilor militare de recrutare şi triere germane pe care acestea le efectuau în lagăre cu scopul de a obține cât mai multe brațe de muncă necesare maşinii de război naziste (având acordul conducerii celulei de partid româneşti din lagăr, Constantin Câmpeanu va părăsi la rândul lui lagărul alături de alți câțiva tovarăşi, după ce, în mai 1941, o astfel de comisie vizitase lagărul; Câmpeanu alesese această cale întrucât Consulatul sovietic îi refuzase cererea prin care solicitase cetățenia sovietică şi repatrierea). Sarcina trasată internaților comuniști scoşi prin această procedură era ca după ce ei ajungeau la locul de muncă repartizat să încerce prin orice mijloace să evadeze pentru a reveni în țara lor de baştină. De asemenea, Celula de partid din lagăr a mai luat în discuție problema celor care au evadat din lagăre fără acordul partidului, propunându-se excluderea acestora din partid, precum şi înscrierea voluntară a unor internați în Armata Franceză, după izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial.

Unii dintre membrii celulei au considerat că la acea dată – septembrie 1939 – conducerea Organizației de partid a grupului românesc din lagărele

[1] Declarație nedatată scrisă de Constantin Câmpeanu care se regăseşte în dosarul de partid al lui Ionel Munteanu (Aizic Goldstein). Arhivele Naționale Istorice Centrale-Bucureşti (ANIC-B), Fond *53*, Dosar nr. M/241, ff. 35-36.

franceze nu a avut o atitudine corespunzătoare față de modul în care comuniştii români trebuiau să se raporteze la război. Ei au criticat poziția de la acea vreme a conducerii partidului pentru că a permis voluntarilor să ia parte la o conflagrație „imperialistă". Trebuie menționat faptul că în septembrie 1939, comuniştii din toată lumea se aflau într-o derută totală după semnarea la Moscova a Pactului Ribbentrop-Molotov (23 august 1939), dar şi ca urmare a faptului că de la Moscova nu soseau indicații clare privind caracterul războiului izbucnit la începutul lui septembrie 1939. Astfel că, liderii comuniști din multe țări europene nu ştiau cum să se poziționeze față de evenimentele internaționale care se succedau cu repeziciune...

Inițial, la declanşarea războiului, conducerea comuniştilor din Paris şi din lagăr le-a permis internaților să se înroleze în Armata Franceză, războiul fiind apreciat ca fiind unul just. În scurtă vreme, în urma indicațiilor sosite de la Moscova, optica comuniştilor din Franța s-a schimbat radical, războiul fiind catalogat drept „imperialist". În „lumina" noilor comandamente politice, internații comuniști din lagăr nu s-au mai înscris voluntar pentru înrolarea în trupele regulate franceze sau în subunitățile de lucru, refuzând orice propunere de colaborare cu administrația lagărului, ceea ce a condus la declanşarea represaliilor şi la înăsprirea regimului de detenție. Cei care se opuneau în mod vehement conducerii lagărului erau trimişi în arest / izolator (o baracă înconjurată cu sârmă ghimpată amplasată chiar în mijlocul lagărului), unul dintre cei care a făcut cunoştință cu acest loc de pedeapsă fiind şi Ionel Munteanu. Conducerea comuniştilor din lagăr a adoptat o politică de dezbinare în rândul interbrigadiştilor, separându-i pe cei care nu se supuneau întru totul sarcinilor partidului sau care erau dispuşi la o oarecare colaborare cu administrația, de cei care urmau orbeşte linia partidului. Aşa luase naştere în rândul românilor grupul „provocatorilor troțkisti" ce-l avea în frunte pe dr. Ştefan Sinculescu (din acest mic grup, ostracizat de comuniști, au mai făcut parte Nicolae Aldea şi Traian Bujor).

Frământări intestine de acest gen au avut loc în toate grupurile naționale comuniste din Lagărul de la Vernet d'Ariège până la declanşarea Operațiunii „Barbarossa". În urma disputelor, „s-au tras concluzii juste şi unanime", redactându-se în acest sens şi o rezoluție a Comitetului de partid al lagărului care a fost trimisă Secției imigranților a Comitetului Central al Partidului Comunist Francez[2].

Acelaşi Ionel Munteanu la care ne-am referit mai sus, povestea într-o autobiografie din 2 mai 1951 modul în care era organizat Lagărul de la Vernet d'Ariège. Mărturia lui Munteanu este una din puținele descrieri amănunțite ale lagărului prin care s-au perindat mii de străini considerați „suspecți" de autoritățile franceze, dar şi o serie de membri marcanți ai mişcării comuniste internaționale, precum Arthur Koestler, Luigi Longo sau Bruno Frei:

---

[2] *Ibid.*

„Câmpul Vernet era împărțit în trei corpuri izolate între ele. Câmpul „A" care se numea câmpul de drept comun. Câmpul „B" câmpul politic şi Câmpul „C" unde erau brigadiştii spanioli şi o serie de ruşi albi şi evrei. Câmpul era condus direct de către francezi. Barăcile aveau câte un responsabil dintre internați. În baraca unde am stat erau români, iugoslavi şi cred bulgari. Şeful barăcii era Mihăileanu (Petre Mihăileanu pe numele adevărat Leon Herşcovici, comandantul militar şi comisarul politic al barăcii-n.n.). Reprezentantul brigadiştilor față de francezi erau iugoslavul Iliev (...) Vernet era un câmp disciplinar în care teroarea era mult mai mare. La apropierea nemților de Bordeaux s-a hotărât, de către conducere, să se evadeze în masă. În sensul acesta au fost pregătiri. Grupul din care făceam parte-organizat pentru evadare-era condus de Pop Nicolae. Nu ştiu cine trebuia să mai facă parte din acest grup. Legătura mea de partid era Călin Ion. Între timp a intervenit capitularea Franței şi am fost anunțați că evadarea nu-şi mai are rostul. După capitulare org. de Partid a grupului se împarte în două, basarabenii şi bucovinenii trecând în grupul sovietic. Nu mult după aceasta următorii tovarăşi pleacă în URSS: Ianchilevici, Krosnav, Heht Solo, Ghelbruch, Katovschi (Grigore Kotovschi-n.n.), Boguslavski. În câmp am început o serie de acțiuni de protest împotriva hranei proaste şi insuficiente. Una din acțiuni a luat proporții de rebeliune. Câmpul „C" fiind, în mâinile noastre, aproape o zi întreagă; gărzile mobile, care se găseau, au părăsit în tot acest timp câmpul. Francezii au năvălit în câmp, după o serie de pregătiri, închizându-ne în barăci. În urma acestor acțiuni, iugoslavul Ilici şi Mihăileanu au fost arestați şi judecați. Cred că au fost condamnați la 4 luni închisoare. După capitulare a venit în câmp o comisie hitleristă punând problema față de brigadişti de a pleca în Germania să lucreze în libertate. După spusele lor, urma ca, după şase luni de lucru în Germania fiecare va putea să plece în țările lor. Linia Partidului din câmp era de a pleca la lucru în Germania, sub motivul că astfel se va ajunge mai uşor acasă. Astfel au plecat brigadişti din grupurile naționale. De la români au plecat: Călin Ion, Mutulescu, Pop Nicolae, Botoş, Hichel, Vecsler, Spitz. Nu după mult timp, am fost scoşi din câmp pentru a fi deportați în Africa".[3]

În a doua jumătate a anului 1940, după capitularea Franței, Ion Călin, Marin Selea, Gheorghe Chiorean (viitor căpitan de securitate la începutul anilor '50), Constantin Câmpeanu şi alții s-au oferit să plece voluntar la muncă în Germania, reuşind astfel să părăsească Lagărul de la Vernet d'Ariège. Se pare că în drum spre Germania au evadat din tren şi s-au îndreptat către Paris, unde cu ajutorul comuniştilor francezi au fost angajați în diverse ateliere şi întreprinderi, primind în acelaşi timp şi acte de identitate false (PCF fusese scos în afara legii în toamna anului 1939).

La Paris, Ion Călin s-a integrat repede în rândul comuniştilor din emigrația politică, fiind cooptat în conducerea organizației de partid a comuniştilor români unde a activat alături de Alexandru Buican, Fanny Gurvit (alias „Fanny-Neagra"), Eugenia Luncaş (alias „Rosea"), Alexandru Lazăr, Martha Levensohn şi Nicolae Cristea[4]. Organizația acționa ilegal pe baza indicațiilor trasate de CC al PCF imigranților români, ducând o activitate de

[3] Autobiografie dată de Ionel Munteanu pe 2 mai 1951. ANIC-B, Fond *53*, Dosar nr. M/241, f. 60.

[4] General-maior în rezervă Boris Holban, „August 1944: Români în insurecția pariziană", în *Magazin Istoric*, nr. 8 (89), august 1974, p. 86.

propagandă în vederea mobilizării tuturor românilor la lupta împotriva germanilor sub conducerea unică a comuniştilor.

După atacul Germaniei naziste asupra URSS, emigrația română comunistă s-a mobilizat la rândul ei pentru recrutarea de membri în vederea declanşării luptei armate. În acest sens au fost întrebuințate asociațiile culturale „Solidaritatea" şi „Uniunea Basarabenilor" pentru a recruta voluntari dispuşi să-şi sacrifice viața spre a lupta cu arma în mână contra ocupantului, dar şi pentru a colecta bani sau pentru a procura substanțe chimice necesare fabricării unor maşinării infernale[5].

Alături de Nicolae Cristea şi Francisc Wolf – Boczor, Ion Călin a făcut parte din Grupul comunist român din Franța subordonat Partidului Comunist Francez, cât şi şi din Organizația Specială de Luptă[6] pendinte de aceeaşi formațiune politică, care acționa împotriva ocupantului nazist încă din toamna anului 1940. În 1941, Ion Călin a fost însărcinat cu recrutarea de cadre pentru Organizația Specială de Luptă, alcătuită în mare parte din imigranți politici şi foşti interbrigadişti, în vederea organizării lor pe grupe de luptă. Una dintre tovarăşele recrutate de Călin a fost şi luptătoarea Charlotte „Şari" Gruia, fostă Csordaş, alias „Erna"[7], căreia i-a făcut propunerea de a se alătura organizației într-un parc din Paris.

---

[5] Declarație dată de Eugenia Luncaş la Institutul de Istorie a PMR în ziua de 14 martie 1957. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 135, f. 44.

[6] În ianuarie 1942, Organizația Specială de Luptă a PCF a fost integrată într-o nouă organizație: Franctirorii şi Partizanii Francezi-Franct Tireurs Partisans. Grupurile Organizației Speciale de Luptă alcătuite din emigranți au devenit grupe şi detaşamente ale FTP. FTP era compusă din mici grupe de luptă extrem de flexibile şi mobile. Structura superioară grupei era detaşamentul, care la rându-i era compus din câteva grupe, fiind condus de un comandament alcătuit din 3 persoane: comandantul militar, comisarul politic şi comisarul pentru tehnica de luptă. În aprilie 1942, Organizația Specială de Luptă a PCF (l'OS) a fuzionat cu MOI (MOI – „Main-d'œuvre immigrée" - Mâna de lucru imigrată, reprezenta structura centrală a CC al PCF însărcinată cu organizarea şi conducerea activității comuniştilor străini de pe teritoriul Franței), precum şi cu altă formațiune paramilitară a PCF: FTF – „Franctireurs Français", formând astfel FTP-MOI. În urma acestei reorganizări a structurilor paramilitare comuniste, lupta armată a luat amploare.

[7] Gruia Şari fostă Csordaş (n. 13 mar. 1914, mun. Oradea, jud. Bihor), luptătoare comunistă în Rezistența Franceză. A fost arestată la 15 decembrie 1942 şi deportată ulterior în lagărele de concentrare germane de la Ravensbruck şi Mauthausen. După încheierea războiului a revenit în țară, fiind încadrată la Comisia Controlului de Partid de pe lângă CC al PMR, în funcțiile de referent-şef şi instructor (1946-1966). A fost căsătorită de două ori. Ambii soți au fost membri ai Partidului Comunist Francez activând în emigrația politică de la Paris. Primul soț, Ion Csordaş, membru al PCdR a decedat în 1940. Al doilea soț, Ştefan Gruia, pe numele adevărat Ştefan Goldberger (n. 4 dec. 1912, mun. Oradea, jud. Bihor – d. 13 sept. 1965, mun. Bucureşti), a lucrat la întoarcerea în țară ca director al Direcției biblioteci din cadrul Comitetului pentru Aşezăminte Culturale de pe lângă Consiliul de Miniştri (1951) şi şef de lucrări la Catedra de marxism-leninsim a Universității „C.I. Parhon" din Bucureşti (nov. 1951). În noiembrie 1951, soții Gruia locuiau în Bucureşti, pe strada Herăstrău nr. 23. ANIC-B, Fond *95*, Dosar nr. 122.310, ff. 72-73. Robert Levy, *Gloria şi decăderea Anei Pauker*, Ed. Polirom, Iaşi, 2002, p. 206.

Într-o autobiografie dată de Şari Csordaş în data de 17 noiembrie 1949 aceasta spune că în a doua jumătate a anului 1941 a fost recrutată de Călin, care i-a încredințat sarcina de a fi „tehnică" a grupului românesc de combatanți din care mai făceau parte Mihail Patriciu, Nicolae Cristea, Alexandru Botoş şi Andrei Sas. În această calitate, Şari închiria case conspirative şi se ocupa de procurarea armamentului (ulterior, Şari a fost promovată în funcția de „tehnică" a FTP-MOI).

În aceeaşi autobiografie, Şari vorbeşte de Ion Călin, spunând că acesta nu era prea bine văzut de tovarăşii săi din FTP-MOI, deoarece nu avea un spirit de sacrificiu prea dezvoltat. Este una dintre puținele declarații care îl pun pe Călin într-o lumină negativă:

> „Despre tov. Adorjan (Gheorghe Adorian-n.n.) şi Călin, ştiu că au fost considerați ca necurajoşi de unii tovi. Deoarece cu ocazia câtorva acțiuni contra nemților au leşinat pe stradă. Alții spuneau că ei nu corespundeau la acea muncă deoarece erau bolnavi de inimă."[8]

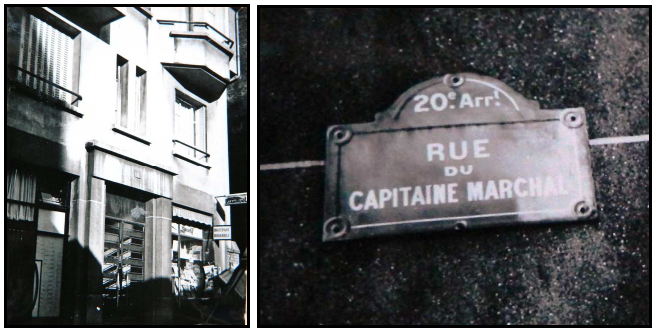

Pe „rue du Capitaine Marchal no. 20" din Paris
a locuit Ion Călin în anii '40

În calitatea sa de responsabil de cadre al grupului comunist român din MOI, Ion Călin a recrutat-o şi pe Margareta „Margot" Lazăr (soția lui Alexandru Lazăr). Într-o declarație dată la Institutul de Istorie a PMR în 1956, Margareta Lazăr povestea acest episod:

> „Tovarăş devotat şi politiceşte bine dezvoltat, care ne-a verificat înainte de a ne repartiza în diferite sectoare de muncă. Nu a fost vorba de a scrie autobiografie, nici de a face dosare. Plimbându-ne prin străzile Parisului, noi i-am povestit viața noastră şi activitatea noastră. Din conversația amicală, din chestiunile bine puse, i-au permis tov. Călin de a ne cunoaşte, de a ne aprecia şi a ne destina pentru diferite lucrări. El a cunoscut multe lucruri şi mulți oameni. El a căzut ca un erou ducând cu el în groapa comună tot secretul muncii noastre clandestine."[9]

---

[8] Autobiografie dată de Şari Csordaş la 17 noiembrie 1949. ANIC-B, Fond *CC al PCR – Colegiul Central de Partid, Litera C*, Dosar nr. C/3840 (Csordaş Şari), f. 15.

[9] Declarație dată de Lazăr Margareta la Institutul de Istorie a PMR în ziua de 16 martie 1957. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 137, f. 8.

Tot despre puterea de persuasiune şi credinţa în justeţea cauzei căreia i se dedicase vorbeşte şi Riesel Reghina, fostă activistă în MOI:

> „Înainte de a fi repartizată într-un grup de trei, am fost verificată de tov. Călin, de care s-a amintit deja aci dar vreau să mai arăt o trăsătură a tov. Călin ca propagandist. El m-a verificat înainte de a mă repartiza în grupul de trei. Ne-am întâlnit pe stradă, bineînţeles şi mergând aşa pe stradă, în cuvinte foarte simple şi pline de solemnitate el a ştiut să-mi arate cinstea pe care mi-o acordă Partidul prin aceea că mă încadrează în grupul de trei şi mă însărcinează cu o nouă muncă. Felul de a vorbi, felul lui de a pune problema, mi-a făcut impresia că nu vorbeşte un singur om cu mine, ci am avut impresia că stau în faţa unei adunări de Partid şi sunt verificată în toată regula."[10]

Riesel Reghina – Grossu
(n. 9 mai 1907, Cernăuţi, Ucraina – d. 24 mai 1985)

Despre această structură paramilitară a PCF (Organizaţia Specială de Luptă), Boris Holban, comandant al Unităţii FTP – MOI din Regiunea Paris[11] (iun. 1942 – aug. 1943 şi dec. 1943 – 23 aug. 1944), unul dintre cei mai bine pregătiţi comunişti români în domeniul militar din Rezistenţa franceză, spunea:

> „Organizaţia Specială era o organizaţie de elită, în sensul că era constituită de elementele cele mai devotate, cele mai încercate şi cu cea mai multă experienţă; era în exclusivitate constituită din foşti voluntari spanioli; era o organizaţie formată din grupe mici, strict conspirative, strict izolate una de alta, unităţi mici, care şi-au axat activitatea în prima perioadă în special asupra distrugerii mijloacelor de transport şi a muniţiilor, a armamentului hitlerist."[12]

---

[10] Declaraţie dată de Risesel Reghina la Institutul de Istorie a PMR în ziua de 1 aprilie 1957. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 142, f. 128.

[11] Această mare unitate paramilitară a MOI din regiunea parizianã era alcătuită din 4 detaşamente: Detaşamentul nr. 1 (format din 6 grupe de luptă, în majoritate români), Detaşamentul nr. 2 (format din evrei originari din Polonia), Detaşamentul nr. 3 (format din italieni) şi Detaşamentul nr. 4 (format în majoritate din cehi, bulgari, austrieci etc.). Regulile conspirativităţii prevedeau ca nicio grupă sau detaşament să nu aibă contact între ele. Detaşamentul nr. 1 românesc a luat naştere pe scheletul Grupului român OS, beneficiind de o considerabilă cantitate de arme şi muniţii, dar şi de un atelier/ laborator condus de Mihai Patriciu şi în care se confecţionau bombe artizanale.

[12] Declaraţie dată de Boris Holban alias „Olivier" la Institutul de Istorie a PMR în ziua de 15 martie 1957 (Holban nu a făcut parte din Organizaţia Specială de Luptă, însă i-a cunoscut pe mulţi dintre membrii săi). ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 136, f. 6.

Boris Holban pe numele adevărat Boris Bruhman
(n. 20 apr. 1908, com. Cucanca, Ucraina – d. 2004, Franța
în două ipostaze: în arestul Siguranței interbelice
şi în uniformă de colonel al Forțelor Armate ale RPR
(în 1949 a fost numit în funcția de şef al Direcției cadrelor armatei din MApN)

În toamna anului 1941, Ion Călin a participat la una dintre primele sale misiuni alături de Carol Goldstein, alias „Ion Crăciun", şi Gheorghe Adorian. Aceştia au fost organizați într-o grupă de luptă controlată de către băimăreanul Francisc Wolff-Boczor[13], care avea ca scop efectuarea unor misiuni de recunoaştere. Mai precis era vorba de a urmări activitățile cotidiene ale unor mici subunități germane din zona Teatrului parizian de revistă „Folies-Bergères". Printre acestea se număra şi o companie militară germană care mergea în fiecare seară la spectacolele acestui teatru. Mica formațiune de luptă primise sarcina de a stabili traseul subunității germane pentru a putea fi atacată. Pe baza informațiilor furnizate de grupa lui Călin, Francisc Wolff-Boczor a hotărât ca Gheorghe Adorian şi Carol Goldstein să fie cei care vor executa atacul (Călin nu a fost inclus în grup). Aceştia au primit sarcina de a arunca o grenadă artizanală cu fosfor fabricată de Mihail Patriciu (fost interbrigadist român şi viitor colonel de securitate la începutul anilor '50) în momentul în care compania germană urma să intre în teatru. După 10 zile de supraveghere a sosit ziua atacului (11 noiembrie 1941 – ziua în care francezii celebrau Armistițiul semnat la sfârşitul ostilităților din Primul Război Mondial), însă chiar în acea seară compania nu şi-a mai făcut apariția pe traseul şi ora anticipate (rue Boule Rouge). Nemaivând ca obiectiv principal subunitatea nazistă, cei doi luptători au identificat un camion german de 5 tone încărcat cu motoare de avion, pe care l-au aruncat în aer cu grenada destinată militarilor din compania germană (întreaga operațiune a fost supravegheată de la distanță de Francisc Wolff -Boczor).

[13] La sfârşitul anului 1941 Francisc Wolff-Boczor fusese numit în fruntea Grupelor Organizației Speciale – MOI din regiunea Paris în locul lui Conrado Miret-Must (alias „Alonso"), arestat în noiembrie 1941.

A doua zi, Ion Călin a fost trimis în recunoaştere pentru a constata pagubele produse de maşina infernală. Rezultatul: un gardian comunal a fost ucis iar camionul a fost distrus în totalitate[14].

Mihail Patriciu – X – pe numele adevărat Mihail Grünsperger
(n. 19 ian. 1909, com. Tătăruş, jud. Bihor – d. 1996)
şi Boris Holban – XX – în uniforme
de ofiţeri ai Forţelor Franceze din Interior (1944)

O altă acţiune la care a participat Călin a fost aruncarea în aer a unor rezervoare de carburant deţinute de Wermacht, situate în apropierea Parisului. La această operaţiune condusă cu succes de Nicolae Cristea (fost secretar al Comitetului orăşenesc Bucureşti al PCdR în anii 1930 şi veteran al Brigăzilor Internaţionale) au mai luat parte Marin Selea şi Carol Goldstein, care au minat rezervoarele[15].

Odată cu înfiinţarea FTP – MOI (aprilie 1942), Ion Călin a fost numit în funcţia de adjunct al şefului Serviciului cadre din FTP – MOI regiunea Paris (în acelaşi timp, Călin activa în paralel şi în Detaşamentul nr. 1 românesc din cadrul Unităţii FTP – MOI din regiunea Paris, condusă de către Boris Holban). Cu aceeaşi ocazie, funcţia de şef al Serviciului cadre din FTP – MOI regiunea Paris a fost atribuită unui fost luptător cehoslovac din Brigăzile Internaţionale: Radislav Holdos[16].

---

[14] Declaraţie dată de Gheorghe Adorian în ziua de 14 martie 1957. ANIC.B, Fond *60*, Dosar nr. 135, ff. 17-18. Despre această operaţiune vezi şi mărturia lui Gheorghe Adorian în *Români în rezistenţa franceză în anii celui de-al Doilea Război Mondial (amintiri)*, Ed. Politică, Bucureşti, 1969, pp. 54-55.

[15] Mărturia lui Selea Marin: *Români în rezistenţa franceză în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, pp. 126-127.

[16] Boris Holban, *Testament – Après quarante-cinq ans de silence, le chef militaire des FTP-MOI de Paris parle*, Calmann-Lévy, Paris, 1989, pp. 120-121.

Evadarea din Lagărul de la Argelès sur Mer a unui grup de foşti interbrigadişti

În noaptea de 27 martie 1941, un grup de 15 foşti voluntari români a evadat în timp ce era transportat cu trenul din Lagărul de la Argelès sur Mer către Lagărul disciplinar de la Vernet (trenul transporta circa 300 de internați – foşti interbrigadişti). Din acest grup au mai făcut parte Gheorghe Adorian, Andrei Micu (pe numele adevărat Adolf Klein, maior de securitate la începutul anilor '50), Nicolae Cristea, Francisc Wolf-Boczor, Mihail Patriciu (pe numele adevărat Mihai Grünsperger), Andrei Sas Dragoş, ing. Iancu Zilberman, etc. Pe lângă români, din acel tren au mai evadat şi internați de alte naționalități (iugoslavi, bulgari, unguri ş.a.m.d.).

În mai 1956, Patriciu a povestit la Institutul de Istorie a PMR memorabila evadare din primăvara anului 1941:

> „Nici gărzile mobile n-au fost mai puține şi ca să fie asigurat că nu se ia contact cu populația civilă bandiții au hotărât ca să fim transportați noaptea. Noi am folosit acest lucru şi fiindcă nu am putut să sărim din vagoane pe uşi, din cei 300 de tovarăşi 82 sau 84 de tovarăşi au sărit pe geamuri, când trenul mergea în plină viteză (...) Eu când am fugit prin geam din nefericire am sărit în sens invers, a venit un alt tren şi eu tocmai am sărit spre trenul acela care venea în sens invers şi n-am mai avut timp ca să fug. Am fost prins între şinele trenului acela care a venit în sens invers şi a trecut un tren peste mine şi înaintea mea a sărit tovarăşul Bodu, tov. Wolf Felix şi tov. Samuil Zoltan. Samuil Zoltan a vrut să treacă în cealaltă parte, ca să nu sară între şine şi el a căzut între vagoane (în cele din urmă Samuil Zoltan a scăpat doar cu o lovitură la ochi-n.n.). Noi după ce trenul a trecut peste mine, fiind un tren lung de marfă, mărfar, m-am ales cu capul spart în vreo trei locuri, însă n-am fost lovit de locomotivă şi de vagoane, pentru că în fața locomotivei nu era plugul acela de zăpadă. Eram în sudul Franței pe la 60 km. de Toulouse. Şi în felul acesta mi-am salvat viața mea."[17]

Evadarea a fost pregătită de organizația de partid a Lagărului de la Argelès sur Mer – Departamentul Pirineii Orientali, care nu dorea ca foştii internaționali să ajungă într-un nou lagăr sau să fie transferați în Africa de Nord, acolo unde se zvonea că autoritățile franceze ar fi demarat construirea unei linii ferate transahariene (la acea dată, secretar al acestei organizații de partid era Francisc Wolff – Boczor, iar secretar al Comitetului de partid al lagărului era Nicolae Cristea).

După câteva zile de la evadare, Mihail Patriciu şi câțiva dintre tovarăşii săi au reuşit să stabilească legătura cu ambasada sovietică din Franța vichystă, care le-a pus la dispoziție acte oficiale plastografiate din care reieşea că sunt cetățeni sovietici. Ulterior, grupul lui Patriciu a plecat în zona ocupată, la Paris, unde, după 22 iunie 1941, majoritatea membrilor grupului au declanşat lupta de partizani (documentele false procurate prin ambasada sovietică au fost depuse la PCF pentru a nu „compromite" ambasada URSS)[18].

---

[17] Declarația lui Mihail Patriciu dată la Institutul de Istorie a PMR în ziua de 27 mai 1956. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 95, ff. 173-174.

[18] *Ibid.*, ff. 40-41.

Odată cu evadarea acestui grup, produsă cu puțin timp înainte de atacarea URSS de către Gemania, aripa armată a PCF şi-a intensificat acțiunile clandestine îndreptate împotriva germanilor. Pe cale de consecință şi activitățile paramilitarilor din Grupul comunist român au început să devină din ce în ce mai vizibile. Tinerii rebeli români au constituit în scurt timp baza sau, mai bine spus, coloana vertebrală a rezistenței armate a MOI împotriva ocupantului german şi a colaboraționiştilor francezi. Prin evadarea interbrigadiştilor, PCF a beneficiat de un ajutor important în luptele de gherilă urbană purtate pe străzile marilor oraşe franceze, în special ale Parisului (experiența militară dobândită de foştii luptători din Brigăzile Internaționale pe frontul spaniol şi-a spus cuvântul în anii ce au urmat, aceştia contribuind la creşterea numărului de atentate, sabotaje şi atacuri comise împortiva unor unități germane).

Însuşi Ion Călin va lupta alături de mulți dintre membrii acestui grup, participând la minarea unor trenuri germane, distrugerea unor rezervoare şi depozite de carburanți naziste, dar şi la debulonarea unor şine de tren, acțiuni care se soldau adesea cu deraierea garniturilor militare germane. Mihail Patriciu vorbeşte extrem de laudativ despre Ion Călin în memoriile sale. Cei doi camarazi au colaborat în mai multe rânduri la fabricarea unor bombe artizanale, care ulterior au fost plasate în varii locații ocupate de germani:

> „Era un luptător curajos şi înzestrat cu aptitudini tehnice deosebite. Avusesem cu el adeseori discuții în legătură cu rezolvarea unor dificultăți tehnice specifice condițiilor luptei armate clandestine. Inventivitatea sa, mai ales în crearea dispozitivelor electrice pentru arme explozive, ne ajutase pentru a duce la bun sfârşit câteva acțiuni dificile. Uneori, în toiul discuțiilor politice sau tehnice, Ion începea să vorbească despre satul său natal Şoldanu, din județul Ilfov, cu atâta emoție şi pasiune, încât uitam că mă găsesc la vreo două mii de kilometri de patrie. Când zicea un cântec popular sau o snoavă, n-o făcea pentru a-şi distra ascultătorii ci numai pentru a-şi mai potoli elanul. Ion Călin va lipsi în ziua cea mare a victorie, pentru care şi-a dăruit sângele său, roşu, ca un steag al insurecției."[19]

În aceeaşi termeni îi zugrăveşte portretul şi Iosif Soru, fost membru marcant al grupului românesc din MOI:

> „Călin, Ion Stănescu (aliasul corect al lui Călin era „Nicolae Stănescu"-n.n.), a fost primul responsabil în grupul de trei. N-am să-l uit. El a fost educat de partidul comunist român. În fiecare cuvânt era precizie şi metodă de organizare şi pot spune că în puținul timp cât am lucrat cu el în grupul de trei, am fost educat de acest om: de a lucra larg şi de a fi vigilent."[20]

În dosarul personal de partid al fostului interbrigadist Ion Mutulescu[21] se găsesc mai multe autobiografii, dar şi un memoriu pe care acesta l-a adresat, în

---

[19] *Români în rezistența franceză în anii celui de-al Doilea Război Mondial (amintiri)*, p. 113.

[20] Declarație dată de Soru Iosif în ziua de 1 aprilie 1957 la Institutul de Istorie a PMR. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 142, f. 38.

[21] În prima jumătate a anilor '50, Ion Mutulescu (n. 11 nov. 1894, jud. Gorj – d. 1968) a fost ofițer inferior de miliție, având gradul militar de căpitan în funcțiile de locțiitor al directorului Direcției circulație din Comandamentul de Miliție al Oraşului Bucureşti (? – apr. 1951) şi şef al Serviciului tehnic din Direcția circulație a DGM (mai 1951 – ?). În 1955, Mutulescu locuia în Bucureşti pe strada Ştefan Furtună nr. 91. ANIC-B, Fond *95*, Dosar nr. 122.335, f. 81.

ziua de 15 august 1950, Comisiei Centrale de Verificare a Membrilor de Partid de pe lângă CC al PMR. În document, Mutulescu, care prezenta pe larg activitatea sa depusă în slujba partidului începând cu anii ’20, menționează şi sprijinul pe care l-a primit de la Călin în demersul său de a se reîntoarce în țară.

În anul 1942, Mutulescu se găsea la Paris activând în cadrul grupului comunist al emigranților români din Paris, repectiv în grupul român al *Travail Antiallemand*, pe post de curier şi de persoană care răspândea manifeste antigermane, împreună cu Octav Bodnar (responsabilul / şeful grupului român din *Travail Antiallemand*), la metrou, în restaurante, hoteluri etc. La sfârşitul anului 1942, în preajma iminentului dezastru militar de la Stalingrad, Legația României din Franța a emis un comunicat prin care adresa un apel tuturor românilor aflați pe teritoriul francez care nu aveau actele de şedere corespunzătoare, să vină la sediul Legației, acolo unde urma să li se reglementeze situația actelor în vederea reîntoarcerii în țară. Se pare că după ce zeci de mii de militari români îşi pierduseră viața, fuseseră răniți sau luați prizonieri la Cotul Donului, autoritățile antonesciene se găseau într-un deficit de mână de lucru şi de recruți pentru efortul de război. Mutulescu s-a consultat cu legăturile sale superioare, Fanny Gurvit – alias „Fani Neagra”, şi Ion Călin, care l-au sfătuit să se întoarcă legal în țară pentru că, la acea dată, comuniştii români din Paris pierduseră legătura cu cei din conducerea partidului de la Bucureşti (tot Călin îi procurase în acelaşi an şi acte false pe numele „Tomescu Jean”, care atestau faptul că Mutulescu este cetățean francez cu domiciliul în Paris). Mutulescu s-a prezentat la sediul Legației, unde funcționarii instituției i-au înmânat o foaie de drum şi i-au vizat paşaportul. Având documentele vizate, Mutulescu se va îmbarca într-un tren cu destinația România (alimente şi bani pentru lungul drum către țară i-au fost furnizate de către aceiaşi Fanny Gurvit şi Ion Călin). Ajuns în țară pe ruta Paris – Viena – Cernăuți – Bucureşti (decembrie 1942), la indicația lui Ion Călin, Mutulescu a luat legătura cu Gheorghe Călin (fratele lui Ion Călin), pe care l-a rugat să anunțe conducerea partidului de sosirea sa în țară.

În memoriile depuse la Institutul de Studii Istorice şi Social–Politice de pe lângă CC al PCR, Mutulescu afirmă că, odată ajuns la Bucureşti, a apelat la o cunoştință de-a sa, Mărioara Micloş (care-i va fi a doua soție), pentru a-i face legătura cu Gheorghe Călin (prima soție îi murise între timp, iar Mărioara cunoştea mişcarea clandestină comunistă încă din anii ’30, atunci când obişnuia să transporte pachete cu mâncare la închisorile unde era deținut Mutulescu). Mutulescu declara că întâlnindu-se cu Gheorghe Călin, acesta i-ar fi spus să se prezinte benevol la Centrul Militar pentru a fi încorporat în armată. Mutulescu mai spune că a refuzat această propunere deoarece s-a temut să nu aibă soarta lui Nicolae Pop (fost interbrigadist), care, după revenirea în țară, s-a înrolat în armată, fiind trimis pe front, de unde nu s-a mai întors (Mutulescu considera că a fost împuşcat din cauza convingerilor sale politice). Este foarte probabil ca Mutulescu să fi comis o eroare cronologică, întrucât în memoriile multora dintre foştii luptători din Spania se menționează că Nicolae Pop ar fi decedat în 1944.

Mai mult decât atât, propunerea lui Gheorghe Călin l-a făcut pe Mutulescu să-l suspecteze că s-ar afla în slujba Siguranței (este posibil ca la

acea dată Gheorghe Călin să îi fi făcut propunerea de a se înrola în armată în urma unei dispoziții de partid referitoare la plecarea voluntară pe front a comuniştilor cu scopul de a desfăşura muncă de propagandă în rândul militarilor). Desigur, Mutulescu se înşela[22].

La Bucureşti, Mutulescu s-a angajat pe post de şofer al directorului Teatrului Național, Liviu Rebreanu, iar pe linie de partid a fost cooptat de către Iosif Rangheț şi Emil Bodnăraş în colectivul de cadre care a pregătit evadarea lui Gheorghe Gheorghiu – Dej din Lagărul de internați politici de la Târgu-Jiu[23].

Amintirile camarazilor lui Călin se opresc la acest episod relatat de Ion Mutulescu. În ziua de 4 ianuarie 1943, Ion Călin (alias „Nicolae Stănescu") şi superiorul său din fruntea Serviciului cadre, Radislav Holdos, au fost arestați, fiind ulterior deportați în Germania sub nume false: „Pierr Kaliarik" şi „Nicolae Stănescu" (Holdos va supraviețui, reîntorcându-se după război în Cehoslovacia). După o detenție scurtă în închisoarea franceză Santé, Călin a fost transportat în Lagărul de concentrare german de la Neuengamme, unde i s-a pierdut urma (tot în acest loc de deținere au murit în 1944 Mişu Pop alias „Étienne Pop" – lider comunist în cadrul Frontului Național Român din Paris şi Alexandru Lazăr care, începând cu anul 1941, a condus extrem de eficient Serviciul tehnic al MOI, structură care se ocupa cu falsificarea actelor de identitate, tipărirea manifestelor şi a broşurilor cu caracter propagandistic).

În deportare au dispărut şi alți comuniști români din Rezistența Franceză, precum Floricel Marinescu sau Marin Chilom.

Alexandru Lazăr în uniforma Armatei franceze şi în haine civile (n. ? – d. 1944)

[22] *Ion Mutulescu. Memorii*, Institutul de Studii Istorice şi Social – Politice de pe lângă CC al PCR, 1967. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 584, f. 318.

[23] „Completare la autobiografii de la dosarul de Partid din 15 martie 1952" şi „Memoriu adresat Comisiei Centrale de Verificare a Membrilor de Partid de pe lângă CC al PMR din 15 august 1950". Documentele sunt semnate de către căpitanul de miliție Ion Mutulescu din Direcția politică a DGM. ANIC-B, Fond *53*, Dosar nr. M/254, f. 26 şi ff. 170-171.

Imobilul din Paris unde a locuit Alexandru Lazăr în anii ’40

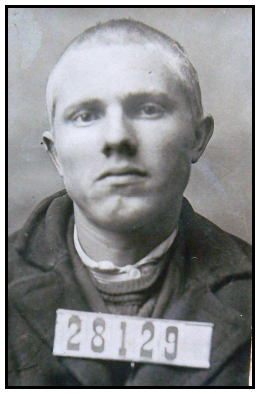

Aprilie 1933. Marin I. Chilom (n. 1912, mun. Bucureşti), de profesie lăcătuş mecanic. Fotografia este realizată în arestul Siguranței din Bucureşti, unde se afla în deținere preventivă sub acuzația că ar fi desfăşurat propagandă comunistă. Viitorul luptător în Brigăzile Internaționale din Spania şi în Mişcarea de Rezistență Franceză şi-a găsit sfârşitul în universul concentraționar nazist, în prima jumătate a anilor ’40

În timpul anchetei, Călin nu a divulgat numele sau adresele camarazilor săi din MOI sau FTP, atitudine care, din păcate, a contribuit decisiv la deportarea sa în Germania (în timpul anchetei a beneficiat de asistență juridică din partea unui avocat pe nume Haneton).

Marin Selea afirmă în memoriile sale[24] că Ion Călin ar fi fost asasinat de naziști în lagărul german de la Neuengamme în aprilie 1945[25]. Această ipoteză este vehiculată şi în memoriile altor veterani care l-au cunoscut pe Călin.

[24] Marin Selea, „Ion Călin (1912-1945)” în *Voluntari români în Spania. Amintiri şi documente 1936-1939*, p. 469.

Neuengamme[26] a fost un lagăr de concentrare nazist înființat în anul 1938 în apropiere de oraşul german Hamburg. Abia în 1940 devine un stabiliment de sine stătător, ieşind de sub tutela administrativă a altui lagăr pentru deținuți politici, cel de la Sachsenhausen. La fel ca Buchenwald, Mauthausen ori Flossenbürg, lagărul de la Neuengamme era strâns legat de interesele economice ale SS-ului german şi de intenția de a transforma fizionomia urbană a Hamburgului prin folosirea mâinii de lucru a deținuților (în special la fabricarea zgurii şi a cărămizilor). Deşi a funcționat doar până în 1945, lagărul de la Neuengamme deținea peste 100.000 de prizonieri la sfârşitul războiului, din care aproximativ jumătate şi-au găsit sfârşitul în acest loc. Compoziția deținuților de aici a reflectat din plin situația de pe teren a celei de-a doua conflagrații mondiale: până în 1940, lagărul a găzduit doar prizonieri germani; după această dată, au fost aduşi la Neuengamme în special deținuți din țările ocupate de către Germania nazistă; din 1941, polonezi; iar din 1942-1943, prizonieri de război sovietici. Peste 10.000 de prizonieri au fost aduşi direct de la Auschwitz, în intervalul 1943-1944. Din totalul de prizonieri consemnați în acest lagăr spre sfârşitul ostilităților, circa 13.000 erau evrei (în special femei). Începând cu 1944, au fost aduşi foarte mulți prizonieri din țările care cunoşteau o mişcare de rezistență crescută împotriva Reich-ului: Franța, Danemarca sau chiar Norvegia. Până în luna februarie a anului 1940, condițiile de detenție de la Neuengamme au fost întrucâtva mai suportabile decât ceea ce s-a petrecut mai târziu în acest loc: mâncarea era suficientă şi nu existau „rele tratamente" aplicate deținuților. Dar odată cu dobândirea statutului de lagăr independent față de alte unități administrative similare, acest spațiu concentrațional şi-a schimbat radical politica de detenție. Astfel, au apărut la Neuengamme fenomene caracteristice unora dintre cele mai dure lagăre: foamete, violență, expunere la frig, boli şi o rată galopantă a mortalității din varii cauze. În acest context, nu este de mirare de ce jumătate din populația lagărului a decedat până în anul desființării (1945). Aşadar, începând cu 1940, în lagărul de la Neuengamme începe să domnească arbitrarul, bătăile ofițerilor SS fiind aplicate fără regulă, în orice moment al zilei. De asemenea, crimele acestor cerberi nu mai trebuiau justificate în fața nimănui. Abuzul de putere devenise un loc comun. La toate acestea s-a adăugat o foamete teribilă care a devenit în timpul războiului principala cauză de teroare la Neuengamme. Ca urmare a acestei transformări asistate cu bună ştiință de către autoritățile naziste, peisajul concentrațional a început să descrie din ce în ce mai tare scene teribile ale unor mase amorfe de oameni efectiv descărnați. În consecință, rata mortalității a pătruns pe terenul unor aritmetici halucinante: de pildă, în iarna 1942-1943, aceasta a ajuns la mai mult de 10% din întreaga populație concentrațională, în fiecare lună. Ulterior, în

[25] Hermann Kaienburg, „Neuengamme Main Camp", în Geoffrey P. Megargee (ed.), *Encyclopedia of Camps and Ghettos, 1933-1945*, I, Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), part B, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 2009, pp. 1074-1078.

[26] Datele referitoare la lagăr în *Ibid.*

anii care au urmat, administrația a permis receptarea de pachete şi astfel mortalitatea a fost puțin redusă, dar culmile ororii de la Neuengamme au fost cu siguranță dintre cele mai înalte pe care le-a cunoscut Germania nazistă. Trebuie menționat apoi că în primii trei ani de detenție în acest lagăr au fost introduse uniforme de detenție dungate, clasice, care cu greu puteau constitui pavăză împotriva frigului sau umezelii. Abia din anul 1943, anumiți prizonieri mai apți de muncă au primit haine diversificate, haine de „civili", în special de la evreii omorâți sau din alte lagăre de concentrare ale Europei de Est. Suprapopularea a fost şi ea un fenomen specific Neuengamme-ului, mai ales după 1944 (se ajunsese şi la trei deținuți care erau nevoiți să împartă acelaşi pat). Condițiile de igienă erau dintre cele mai aspre, noroiul fiind practic un element prezent atât în zona de lucru, cât şi în barăcile de locuit. Apa nu putea fi procurată decât prin câteva pompe manuale amplasate în zona latrinelor. Abia în vara anului 1941 s-a construit în sfârşit un canal pentru deşeurile menajere, dar suprapopularea crescândă a făcut caduc şi acest sistem rudimentar de canalizare. O altă problemă majoră cu care se confruntau deținuții era punerea lor în imposibilitatea de a purta haine curate: pe lângă murdăria provocată de condițiile de lucru (praf, noroi, alte substanțe) mai erau şi propriile excremente, deoarece deținuților le era efectiv interzis pe timpul zilei să utilizeze latrinele. Mirosul de urină şi fecale din barăci devenea astfel un fel de-al doilea aer pe care toată lumea era nevoită să-l respire! În tot acest context, cu condiții de detenție dintre cele mai vitrege, orice boală, orice răceală dezvolta complicații cu potențial crescut de deces (infecții pulmonare, febră, epidemii de diaree, probleme intestinale şi stomacale, hidropizie şi inflamații de tot felul). Tuberculoza s-a instalat şi ea ca acasă la începutul anilor 1940! În funcție de anotimp, deținuții de la Neuengamme au mai suferit şi de picioare înghețate sau alte tipuri de degerături. Paraziții au constituit o problemă cu care aceştia se confruntau zilnic. Pe lângă toate acestea, au izbucnit uneori epidemii de tifos care au aruncat lagărul într-o carantină disperată. Accidentele de muncă au fost şi ele tratate superficial şi au condus de cele mai multe ori la complicații medicale grave sau chiar decese – îngrijirea medicală era practic o glumă! Concomitent cu evacuarea mai multor infirmerii, în anul 1944, spre a face loc unor noi loturi de deținuți din Franța, s-a decis construirea unui nou crematoriu. Trebuie precizat că până în anul 1943, cazurile mai serioase de boală erau transferate la Dachau iar după 1944, la Bergen-Belsen sau Lublin-Majdanek. A existat în schimb şi o politică mult mai radicală de negociere cu aceste cazuri de îmbolnăvire. La începutul anului 1942, prizonierii cu o condiție extrem de precară de la Neuengamme au fost efectiv eutanasiați prin injectare. Aceste campanii au generat o asemenea teamă printre prizonieri încât foarte mulți renunțau să se mai prezinte la infirmerie, indiferent de starea medicală în care se aflau. Spre începutul anului 1945, majoritatea deținuților de la Neuengamme erau incapabili de muncă, astfel încât autoritățile au decis să-i lase pur şi simplu izolați în aşa-numite „blocuri de convalescență", fără nicio asistență medicală sau de altă natură. Pe lângă toate acestea, deținuții din lagăr au mai fost folosiți

în varii ocazii şi pe post de cobai pentru diferite experimente medicale (mai mulţi copii au fost aduşi aici de la Auschwitz spre a li se inocula diferite bacterii iar apoi au fost ucişi într-o şcoală din Hamburg pentru a şterge urmele respectivului episod). Deţinuţii erau folosiţi în special în construcţii sau transport, în condiţii vitrege, iar cei care nu puteau ţine pasul cu ritmul impus de SS erau torturaţi sau bătuţi groaznic. Totodată, SS a infiltrat o adevărată reţea de spioni în lagăr pentru a stârpi din faşă orice virtuală tentativă de revoltă sau opoziţie. Aceste „cârtiţe" au folosit orice prilej (tensiuni naţionaliste, politice ori de altă natură) pentru a-i încăiera pe deţinuţi unii împotriva celorlalţi. Şi deşi supravieţuirea la Neuengamme era, desigur, o afacere pe cont propriu, nu puţine au fost exemplele de solidaritate şi înţelegere mutuală întru îmbunătăţirea condiţiilor de trai printre deţinuţi. Au apărut astfel grupuri bazate pe prietenie, pe naţionalitate sau pe limbă comună. Dar tot din aceste motive şi din eclectismul demografic de la Neuengamme, multe grupuri nu puteau comunica între ele sau o făceau cu mare dificultate (să ne imaginăm doar situaţii în care deţinuţi sovietici ar fi trebuit să-şi amenajeze traiul în comun cu danezi, francezi ori alte naţionalităţi; bariera lingvistică era doar un prim impediment...). În general, deţinuţii comunişti au fost singurii care au fi încercat să spargă această barieră culturală sau lingvistică şi să „internaţionalizeze" întrucâtva viaţa la Neuengamme. Cât despre nivelul ridicat de securitate de la Neuengamme: nu a existat până în 1945 nicio tentativă de evadare reuşită! După ce toate acestea s-au terminat, după ce Neuengamme-ul nu a mai fiinţat ca lagăr, au existat – e drept, mult mai târziu – şi câteva cazuri de condamnări la adresa fostelor autorităţi naziste pentru faptele sau crimele comise în acest loc[27].

*

Veteranul ilegalist Gheorghe Vasilichi a fost unul dintre comuniştii români din Franţa care a cunoscut sistemul penitenciar francez, fiind la rându-i arestat (aprilie 1943) şi deportat într-un lagăr de concentrare german – Dachau (1944-1945). În 1957, Vasilichi declara în mod surprinzător că regimul de detenţie francez din acei ani era cu mult mai dur decât cel din România, cu excepţia Doftanei (Vasilichi a petrecut o scurtă perioadă în arest preventiv în aceeaşi închisoare prin care cu câteva luni în urmă trecuse şi Ion Călin-Santé):

> „Trebuie să spun că mi-am închipuit că o ţară ca Franţa, care totuşi pe scara civilizaţiei faţă de alte ţări a făcut progrese foarte mari, să aibe un regim de închisori pur

[27] *Ibid.* La sfârşitul anilor 1980, din cele puţin peste 80 de cazuri instrumentate de procurorii din Hamburg, doar şapte astfel de inculpaţi au fost condamnaţi. Foarte mulţi alţi făptaşi au scăpat de rigoarea legii fie alegând calea exilului, fie trăind sub o identitate falsă. Cei incriminaţi sau pasibili de pedeapsă au fost de asemenea ajutaţi şi de faptul că după război cea mai mare parte a dosarelor şi a arhivelor a fost distrusă. Martorii în astfel de procese erau şi ei greu de produs (în termeni juridici). După prima parte a anilor 1960, toate faptele – cu excepţia crimei – au devenit subiect al statutului limitărilor. Ca atare, doar o mică şi neînsemnată parte din cei aproximativ 4.000 de ofiţeri SS care s-au perindat pe la Neuengamme a fost afectată de actul de justiţie.

şi simplu feudal. Închisoarea de la Paris Santé, cu regimul celular, cu celule fără ferestre, decât o ferăstruică mică, unde nu se poate vedea cerul şi de la o înălţime că omul de jos nu putea să se uite pe fereastră, trebuia să se urce pe ceva, să se uite, cu acele porţi cu judas la uşi, că de afară poţi să vezi ce face, dar dinăuntru nu poţi să vezi afară, cu regimul acesta celular de o jumătate de oră libertate să te plimbi în curte, cu lipsă de cărţi, de presă, de legături în afară, unde nu puteai să capeţi nici un creion şi hârtie, este drept să spunem că România noastră excepţie făcând Doftana, avea un regim mult mai bun. Era şi datorită faptului că comuniştii noştri au dus lupte mari făcând şi greva foamei, ca să câştige totuşi un regim politic şi să oblige direcţia închisorilor să-l respecte. Înşă în Franţa, au rămas într-adevăr închisorile cum le-au lăsat de la feudali."[28]

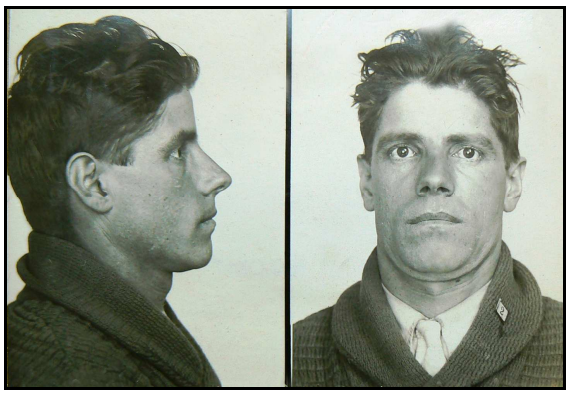

Comunistul Gheorghe Vasilichi
(n. 7 sept. 1902, com. Cetate, jud. Dolj – d. 1 nov. 1974, mun. Bucureşti) în arestul Siguranţei interbelice

Aşa cum am precizat mai sus, mulţi dintre voluntarii români care au luptat în Mişcarea de Rezistenţă Franceză proveneau din Brigăzile Internaţionale. Aceştia au luptat împotriva ocupantului german şi a autorităţilor „vichyste" în mai multe oraşe franceze: Paris, Marsilia, Toulon etc.

Potrivit unei estimări realizate de unul dintre cei mai cunoscuţi români care au luptat în cadrul FTP-MOI, Filip Gheorghe (alias „Comandantul Georges Le Fort"), în Franţa ar fi participat 131 de tovarăşi români, dintre care 65 şi-au pierdut viaţa[29]. Aceştia au activat cu preponderenţă în regiunile Paris, Lyon şi Marsilia. Iată câteva nume ale unor comunişti români decedaţi care au făcut parte, la fel ca Ion Călin, din Detaşamentul nr. 1 român FTP – MOI, dar şi ale altora care au activat în alte grupări/asociaţii, sau pe cont propriu: Samuel Zoltan (decedat în 1942 în cadrul unui schimb de focuri cu Poliţia parizianã), Nicolae Cristea (alias „Charles", zis „Joseph Copola"), Andrei Sas Dragoş, Carol Goldstein (alias „Ion Crăciun"). În ziua de 19 octombrie 1942, Cristea,

[28] Declaraţie dată de Gheorghe Vasilichi la Institutul de Istorie a PMR în ziua de 22 martie 1957. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 139, f. 90.

[29] Declaraţie dată de Filip Gheorghe la Institutul de Istorie a PMR în ziua de 16 martie 1957. ANIC-B, Fond *60*, Dosar nr. 137, f. 51.

Goldstein şi Sas au atacat cu grenade un batalion de recruți SS în zona Montrouge, provocând moartea a câtorva zeci de tineri SS-işti; din nefericire pentru ei, Cristea şi Sas au nimerit într-o razie şi au fost arestați, iar după câteva zile a fost reținut şi „Ion Crăciun". Au fost executați prin împuşcare la 9 martie 1943; mormântul lui Nicolae Cristea se găseşte în cimitirul parizian Ivry în *Careul Împuşcaților*. Alte nume: Ion Călin, Francisc Wolf – Boczor (alias „Ferenc Wolf"), Olga Bancic (pe numele adevărat Golda Bancic), Iosif Clisci[30], Alexandru Lazăr (arestat de Gestapo în iunie 1944), inginerul Iancu Zilberman (capturat de germani pe 5 iunie 1943 în urma exploziei accidentale a unei grenade artizanale care i-a smuls brațul; dispozitivul explozibil urma să fie aruncat asupra unui autobuz plin cu ofițeri de aviație în Place d'Italie din Paris; în cursul anchetei a fost torturat, fiind ulterior condamnat la moarte şi executat), Floricel Marinescu, Carol Goldstein, Edmond Hirsch (ca urmare a activității sale clandestine din Rezistență, Hirsch a fost arestat în toamna anului 1942 de către Brigada Specială/ Brigada anticomunistă de la Prefectura Poliției din Paris împreună cu Gheorghe Chioreanu şi Marin Selea; după anchetă a fost deportat în Lagărul de concentrare de la Mauthausen, găsindu-şi sfârşitul în 1943 la o carieră de piatră unde executa muncă forțată), Iosif Hirsch, Axel Jean, familia Bacicurinski compusă din Dr. Aron Bacikcurinski alias „Dr. François", sora şi soția acestuia, Mauriciu Beker, soții Bernstein, Cupcic, soții Covrigaru, Edelstein, Eidingher, Fred (alias „Robert"), Fischer, scriitorul Benjamin Fundoianu, Solomon Finkelman, David Freiman, Uscher Grunspen, Grunman G., Abraham Haham (a murit la Auschwitz), Lerner Boria (executat de către autorități prin împuşcare la 1 octombrie 1944), Lapte-dulce Alexandra, Caşmir Lebensohn, Bruno Marcu, Ion Miga, Ştefan Obârzan, Fred Olghischer, Horia Prischite, Dumitru Pascota, Nicolae Pop (alias „Radu Măcriş"), Fițea Rones (decedat la Auschwitz), Emil Rosenstein, Fani Strulevici, Schauber, Suzic, Jacques Stern (executat de către autorități prin împuşcare la 23 februarie 1943), Nicolae Wexler, Emanuel Weiss, Dr. Waserman, Fl. Zalmanovici ş.a.m.d.

[30] Iosif Clisci alias „Albert" (n. 12 febr. 1916, com. Clişcăuți, regiunea Hotin, Ucraina-d. 2 iul. 1943, Clichy, Franța), unul dintre cei mai cunoscuți luptători comunişti români din Mişcarea de Rezistență Franceză. Pe 2 iulie 1943 a fost ucis în luptă în suburbia pariziană Clichy după ce împreună cu alți 2 partizani a atacat cu grenade un autobuz plin cu SS-işti. La acea dată deținea funcția de şef al Detaşementului nr. 1 român, funcție în care fusese avansat în ianuarie 1943 (la începutul anului, conducerea Comandamentului regional parizian al FTP – MOI a decis ca Detaşamentul nr. 1 român să fie împărțit după cum urmează: cea condusă de Clisci urma să-şi concentreze acțiunile pe hărțuirea germanilor din zona pariziană, iar cealaltă, condusă de Francisc Wolff – Boczor, urma să se concentreze pe sabotarea căilor ferate). Moartea eroică a lui Clisci a fost ulterior popularizată de conducerea FTPF sub sloganul „Unul contra o sută. Cum luptă şi moare eroic un FTPF" (circa 100 de militari din SS îl „vânaseră" pe străzile oraşului Clichy). Soția sa însărcinată a fost ulterior deportată la Auschwitz unde a fost gazată. Pe 7 iulie 1945, la doi ani de la moartea eroică a lui Clisci, autoritățile franceze au aşezat o placă de marmură comemorativă pe clădirea din strada Abreuvoir nr. 2 (Clichy) – acolo unde Clisci a luptat până la moarte. Vezi în acest sens şi nuvela scrisă de soțul Olgăi Bancic, Alexandru Jar, *Moartea lui Iosif Clişci*, Ed. pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1948.

27 octombrie 1936. Studentul comunist Iosif Levi Clisci (n. 12 febr. 1916, com. Clişcăuţi, regiunea Hotin, Ucraina – d. 2 iul.1943, Clichy, Franţa)[31]

Numele românilor decedaţi în lupta cu ocupantul german sau colaboraţioniştii francezi[32] figurează la loc de cinste în conştiinţa publică franceză, fiind trataţi cu acelaşi respect ca şi celelalte naţionalităţi cu care s-au aflat de aceeaşi parte a baricadei (se estimează că numai din partea PCF ar fi murit în lupta cu autorităţile germane şi vichyste circa 75.000 de comunişti – de unde şi supranumele de *partidul împuşcaţilor*).

Andrei Sas Dragoş (n. ? – d. 9 mart. 1943) Edmond Hirsch (n. 7 mart. 1913, mun. Topliţa, jud. Harghita – d. ?), Olga Bancic pe numele adevărat Golda Bancic (n. 10 mai 1912, Chişinău, Republica Moldova – d. 10 mai 1944, Stuttgart, Germania) şi Dr. Aron Bacicurinski (n. 20 mart. 1908, Republica Moldova – d. 1944, Oświęcim, Polonia)

[31] A fost arestat preventiv de către organele Prefecturii Poliţiei Municipiului Bucureşti pentu că în urmă cu câţiva ani desfăşurase „activitate subversivă" (propagandă comunistă) în organizaţia de elevi a PCdR – „Şcolarul Roşu". După arestare, a fost înaintat Biroului Poliţiei Judiciare din cadrul Poliţiei oraşului Hotin. Fotografiile faţă / profil ale tânărului evreu politehnist au fost realizate în arestul acestei poliţii locale.

[32] În această categorie intrau diferiţi oficiali ai administraţiei franceze: poliţişti, jandarmi, ofiţeri, judecători care condamnau partizani, gardieni sau directori de închisori/ aresturi etc.

Concluzii

Dacă în Franța cei care s-au opus ocupantului german sunt onorați și respectați de către oficialități și nu numai, iar în multe țări din care au plecat voluntari pentru a se înrola în tabăra guvernamentalilor spanioli s-au construit memoriale sau muzee care amintesc de sacrificiul acestora (vezi Statele Unite, Marea Britanie etc.), nu același lucru putem spune că se petrece în România cu administrarea memoriei celor ce au luptat împotriva totalitarismului fascist. De altfel, cu același tip de ignoranță sunt tratați în România și cei care s-au opus totalitarismului comunist, prin rezistență armată: partizanii anticomuniști din munți care au salvat onoarea românilor în anii '40-'50 și cărora statul român nu le arată în zilele noastre aproape niciun fel de recunoștință. În timp ce în Franța franctirorii se bucură de atenția autorităților prin ridicarea unor statui, prin crearea unor memoriale și muzee sau prin atribuirea de nume unor străzi, în România, guvernele postdecembriste nu au făcut nimic pentru eternizarea memoriei celor căzuți în lupta cu regimurile totalitare.

Este adevărat că membrii și simpatizanții PCdR (unii dintre ei kominterniști notorii sau agenți ai NKVD) militau pentru redefinirea granițelor României (teza conform căreia minoritățile „asuprite" urmau să aibă dreptul de autodeterminare până la dezlipirea de statul român), pentru instaurarea unui regim bolșevic la București, pentru abolirea monarhiei și pentru dominația clasei muncitoare, însă tocmai aceste deziderate îi plasau la marginea societății românești. Dar partidul pe care îl reprezentau, deși marginal pe scena politică a vremii, a suferit multe represalii, ceea ce poate explica de ce membrii săi au părăsit țara.

Încheiem această pledoarie pentru cei care s-au opus regimurilor totalitare, indiferent de convingeri politice sau origine etnică, cu cuvintele lui Stelian Tănase:

> „Unii vor zice că erau comuniști. E adevărat. Erau aici mai mulți comuniști decît gaullişti. E un aspect și am putea discuta despre asta. Dar un aspect esențial e și acela că au luptat, uneori cu mîinile goale, împotriva mașinii de război germane. Nu vorbesc aici de idealurile lor politice – la fel de nocive ca și nazismul – ci de implicarea lor fizică, cu viața lor, mergînd pînă la sacrificiul suprem. Fără ei, nu se știe cum s-ar fi scris istoria. Uneori contează și lecția de curaj și demnitate, nu doar instinctul nostru de conservare. Nu doar frica, laşitatea, oportunismul, acomodarea la împrejurări. Acestea sunt motivele pentru care am scris despre ei."[33]

[33] Stelian Tănase, *Eroi, trădători, dezertori*, publicat la data de 14 aprilie 2103 pe http://www.stelian-tanase.ro/sa-stam-de-vorba/eroi-tradatori-dezertori/.

Anexe

Anexa 1

Manifest al PCdR editat în 1938 pentru strângerea de fonduri necesare cauzei antifasciştilor spanioli[34]

„În Spania agresiunea fascistă italo germană continuă. Din temnițele germane, de sub dărâmăturile bisericilor bombardate în Spania de aviația italiană şi germană răsună glasuri: „nu vă lăsați înşelați de agenții lui Hitler, gândiţivă la suferințele noastre, la femeile şi copii noştri ucişi de bombele lui Musolini şi Hitler". Hitler şi agenții lui pregătesc şi țării noastre aceiaşi soartă. UNIȚI-VĂ ÎN LUPTA CONTRA FASCISMULUI. Jos mâinele fascismului italian şi german de pe grumazul Spaniei libere şi democratice. Jos războiul imperialist. Trăiască lupta poporului Spaniol pentru apărarea păcii, democrații şi libertății. Trăiască lupta de dezrobire a popoarelor de sub jugul dictaturilor fasciste. Ajutați SPANIA REPUBLICANĂ."

Anexa 2

Referat întocmit de către Biroul de studii al Direcției Generale a Poliției la data de 11 iunie 1936 cu privire la situația conaționalilor aflați în Capitala franceză[35]*. Din document reiese buna colaborare pe care autoritățile române o aveau cu cele franceze în privința comunişti*lor români *„cari prin atitudinea lor ne compromit țara şi duc o propagandă susținută de defăimare a actualei ordine în Stat". Această structură din cadrul Direcției Generale a Poliției recomanda şi unele măsuri pe care ar fi trebuit să le întreprindă Legația Regală a României de la Paris în privința celor care se declarau în dezacord cu politica guvernului român. Totodată, documentul recomanda folosirea diplomației româneşti în vederea identificării comunişti*lor români *din Partidul Comunist din Franța care la acea dată funcționa legal.*

[34] „Manifest dedicat luptei pentru ajutorarea Spaniei Republicane şi democratice, semnat «Iubitorii de libertate!»". ANIC-B, Fond *101*. Dosar nr. 9, f. 1.

[35] Referat din 11 iunie 1936 întocmit de Biroul de studii al Direcției Generale a Poliției. ANIC-B, Fond *50*, Dosar nr. 471, f. 217.

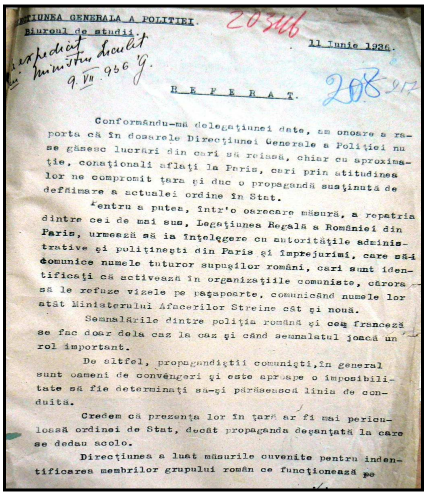

DIRECŢIUNEA GENERALA A POLITIEI.
Biuroul de studii.

S'a expediat Ministrului ... 9.VII.936

11 Iunie 1936.

20346

208 217

R E F E R A T.

Conformându-mă delegaţiunei date, am onoare a raporta că în dosarele Direcţiunei Generale a Poliţiei nu se găsesc lucrări din cari să reiasă, chiar cu aproximaţie, conaţionali aflaţi la Paris, cari prin atitudinea lor ne compromit ţara şi duc o propagandă susţinută de defăimare a actualei ordine în Stat.

Pentru a putea, într'o oarecare măsură, a repatria dintre cei de mai sus, Legaţiunea Regală a României din Paris, urmează să ia înţelegere cu autorităţile administrative şi poliţineşti din Paris şi împrejurimi, care să-i comunice numele tuturor supuşilor români, cari sunt identificaţi că activează în organizaţiile comuniste, cărora să le refuze vizele pe paşapoarte, comunicând numele lor atât Ministerului Afacerilor Streine cât şi nouă.

Semnalările dintre poliţia română şi cea franceză se fac doar dela caz la caz şi când semnalatul joacă un rol important.

De altfel, propagandiştii comunişti, în general sunt oameni de convengeri şi este aproape o imposibilitate să fie determinaţi să-şi părăsească linia de conduită.

Credem că prezenţa lor în ţară ar fi mai periculoasă ordinei de Stat, decât propaganda deşanţată la care se dedau acolo.

Direcţiunea a luat măsurile cuvenite pentru indentificarea membrilor grupului român ce funcţionează pe

./.

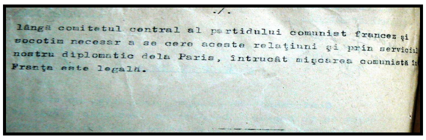

./.

lângă comitetul central al partidului comunist francez şi socotim necesar a se cere aceste relaţiuni şi prin serviciul nostru diplomatic dela Paris, întrucât mişcarea comunistă în Franţa este legală.

Anexa 3

„Scânteia" din 1 septembrie 1936

Anul VI. No. 12-13 (81-82)

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

SCÂNTEIA

ORGANUL CENTRAL SĂPTĂMÂNAL AL PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA (Secţiune a Internaţionalei Comuniste)

1 SEPTEMBRIE 1936 — 8 pagini 2 Lei

Organizaţia din Capitală a Partidului Comunist, luând cunoştinţă de ţinerea plenarei CC al Partidului Comunist din România, se declară în totul de acord cu hotărîrile ei. A sigură conducerea partidului că va prelucra în toată organizaţia sa, aceste hotărîri, cari vor înarma partidul să ducă cu mai mult succes munca sa. Organizaţia din Capitală a partidului salută cu entuziasm alegerea tovului Boris Ştefanov, secretar general al partidului şi declară că face zid în jurul său ca să asigure a conduce partidul şi poporul muncitor la noui victorii, contra reacţiunii, războiului şi fascismului.

Lupta eroicului popor spaniol şi datoria popoarelor din România de a-i da ajutor

Luptele eroicului popor spaniol sunt astăzi urmărite cu atenţie şi îngrijorare de majoritatea popoarelor din toată lumea, fiindcă evenimentele din Spania pot să aibă consecinţe dezastruoase — provocarea războiului mondial, după cum pot să aibă o influenţă hotărîtă asupra luptei popoarelor din toată lumea pentru o viaţă omenească, libertate, independenţa naţională şi pacea lumii. De fapt, în Spania se dă lupta pe viaţă şi moarte între majoritatea poporului spaniol în frunte cu preşedintele Republicii şi guvernul său legal ales pedeoparte şi între generalii cari au ridicat armele contra Republicii şi poporului, susţinuţi de întreaga reacţiune spaniolă care se bazează pe armalele de mercenari din Africa (vagabonzi din toată lumea) şi rifanii marocani şi având ajutorul bănesc, de muniţiuni şi moral al reacţiunii din toată lumea.

Ce greşală a comis poporul spaniol ca să merite să fie măcelărit de călăii poporului — generalii răsculaţi, cari sunt susţinuţi pe faţă de fascismul german, italian şi portughez?

El a răsturnat dictatura sângeroasă a regelui Alfons şi a generalului Primo de Rivera, a instalat în Spania regimul republican, a împiedicat în câteva rânduri, prin lupte eroice, reînfiinţarea din nou a dictaturii fasciste, iar la alegerile parlamentare din Februarie a. c. a învins fascismul şi reacţiunea şi a adus la putere un guvern de stânga-burghez, susţinut de frontul popular antifascist. Acest guvern, după multe şovăeli, a început să introducă în viaţă unele puncte din programul său electoral, în folosul poporului muncitor dela oraşe şi sate.

El a fost nevoit să dea pământ la vre-o câteva zeci de mii de proletari agricoli şi la ţărani cu pământ puţin, şi-a luat angajamentul că va rezolva întreaga problemă agrară în folosul ţărănimii muncitoare, a votat o serie de legi pentru asigurarea unui minim de existenţă muncitorilor şi şomerilor, a regulat orele de lucru pentru întreaga populaţie, a micşorat biruri1e şi a luat alte măsuri pentru îmbunătăţirea situaţiei materiale a maselor şi a eliberat din închisori peste 30.000 de antifascişti.

Acestea sunt crimele pe cari le-a săvârşit poporul şi guvernul său ales cu majoritate absolută de voturi, faţă de reacţiune, de fascişti şi de nobilime — asupritorii şi exploatatorii seculari ai poporului.

Reacţiunea fascistă a văzut în politica guvernului susţinut de frontul popular şi de însăşi majoritatea poporului un pericol pentru interesele sale de exploatare şi sursă de îmbogăţire care i-a permis sute de ani să trăiască în lenevie, belşug şi desfrâu.

De aceia au fost încurajaţi generalii ambiţioşi şi aventurieri să se năpustească ca bestiile sălbatice asupra poporului. Deaceia aceşti criminali ordinari sunt prezentaţi de fasciştii de pretutindeni, cât şi dela noi, ca salvatori, ca naţionalişti, ca eroi şi sunt susţinuţi pe toate căile.

In Spania se dă lupta între lumea veche reacţionară, sângeroasă şi aventurieră şi lumea nouă care s'a deşteptat la viaţă, şi-a scuturat lanţurile robiei seculare şi luptă pentru o viaţă sătulă şi îndestulătoare, pentru libertate, pace şi progres. Pentru aceasta fasciştii vor să pedepsească poporul spaniol scăldându-l în sânge.

Guvernul frontului popular spaniol a săvârşit unele greşeli cari azi se răzbună şi poporul le plăteşte cu zeci de mii de victime dintre fiii şi fiicele lui cele mai bune. El nu a luat imediat măsuri ca să cureţe aparatul de stat, armata şi marina de toate elementele reacţionare ale vechiului regim. Aceste elemente au utilizat aparatul statului şi funcţiunile pe cari le ocupau, ca să pregătească în taină lovitura criminală în spatele poporului. Aceşti generali, călăii poporului, vând fascismului german şi italian provinciile Republicii în schimbul ajutorului pe care îl primesc dela aceştia ca să scalde în sânge poporul şi sunt prezentaţi lumii de bestiile fasciste ca „mari patrioţi şi naţionalişti".

Cu toate şovăelile guvernului spaniol la începutul revoltei generalilor, poporul i-a cerut să ia toate măsurile de apărare, s'a înarmat dela mic până la mare, tânăr şi bătrân şi chiar femeile spaniole au luat arma şi cu toţii luptă cu un eroism care va fi legendar în istoria omenirii.

Dar poporul spaniol, aproape de două luni de zile varsă râuri de sânge, fiindcă bandele mercenare sunt înarmate până în dinţi cu armele cele mai moderne şi cu avioane trimise din Roma şi Berlin.

Popoarele muncitoare din România şi din lumea întreagă nu trebue să lase bestiile fasciste ca să sfâşie în bucăţi eroicul popor spaniol. Nu trebue să fie repetată greşala care s'a comis în timpul provocării războiului contra Abisiniei. Mai cu seamă poporul muncitor francez să ceară guvernului său să intervină imediat pentru a interzice guvernelor fasciste de a da ajutor generalilor răsculaţi — şi să dea tot ajutorul poporului şi guvernului spaniol.

FAPTUL CĂ GUVERNELE FASCISTE DELA BERLIN, ROMA ŞI LISABONA NU RESPECTĂ ANGAJAMENTELE INTERNAŢIONALE, SFIDÂND SUVERANITATEA POPORULUI SPANIOL ŞI IGNORÂND ANGAJAMENTELE LUATE, ARATĂ CĂ FASCIŞTII MERG DESCHIS SPRE DESLĂNŢUIREA RĂZBOIULUI MONDIAL şi vor proceda la fel cu toate popoarele cari le stau în cale ca să le desfiinţeze independenţa şi să le prefacă în colonii.

Pericolul e mare, fascismul trebue zdrobit până mai este timp. MUNCITORIMEA ŞI TOATE POPOARELE DIN ROMÂNIA SĂ SARĂ IN AJUTORUL POPORULUI SPANIOL. Trebue să convocăm adunări, mitinguri şi demonstraţii de stradă de simpatie şi solidaritate cu eroicul popor spaniol. Să strângem bani cari să fie trimişi imediat comitetului de ajutor dela Paris. Să trimitem zeci de mii de moţiuni de îmbărbătare şi simpatie cu lupta lui. Să cerem guvernului francez să dea tot ajutorul său poporului spaniol şi să ceară şi celorlalte guverne să oprească măcelul, fiindcă înfrângerea acestuia ar slăbi puterea însăşi a frontului popular din Franţa şi din lumea întreagă, iar blocul ţărilor fasciste în frunte cu Germania, va trece deschis la provocarea războiului. Să demonstrăm la legaţiile germane, italiene şi portugheze cerând încetarea imediată a ajutorului dat generalilor şi a intervenţiei contra poporului. Să cerem intervenţia Ligii Naţiunilor ca să apere viaţa, independenţa şi pacea poporului spaniol. SĂ CREIEM COMITETE COMUNE CU TOATE ORGANIZAŢIILE MUNCITOREŞTI ŞI DEMOCRATICE PENTRU AJUTORUL ŞI APĂRAREA POPORULUI SPANIOL.

SĂ INTĂRIM LUPTA CONTRA PROPRIILOR NOŞTRI FASCIŞTI CARI IMPREUNĂ CU FASCIŞTII ŞI REACŢIUNEA INTERNAŢIONALĂ ACTIVEAZĂ LA PROVOCAREA RĂZBOIULUI ŞI INSTALAREA DICTATURII SÂNGEROASE FASCISTE IN ROMÂNIA.

Anexa 4

1950. Scurtă caracterizare întocmită de Comisia specială de pe lângă CC al PMR, structură superioară de partid care în perioada 1949-1950 a verificat activitatea foştilor interbrigadişti şi luptători din Rezistența franceză. Din document reiese că la acea dată Călin ar fi fost în viață – ceea ce era fals.

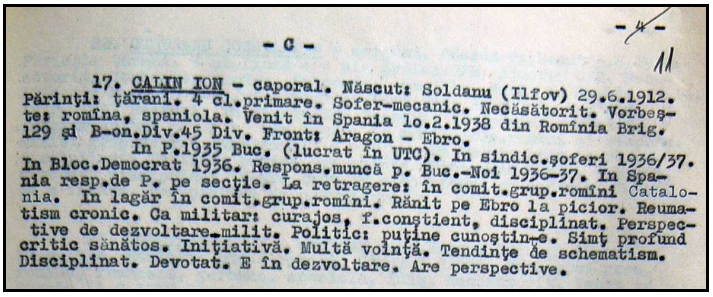

- C -

17. CALIN ION - caporal. Născut: Soldanu (Ilfov) 29.6.1912. Părinţi: ţărani. 4 cl.primare. Sofer-mecanic. Necăsătorit. Vorbeşte: romîna, spaniola. Venit în Spania la 2.1938 din Romînia Brig. 129 şi B-on.Div.45 Div. Front: Aragon - Ebro.
In P.1935 Buc. (lucrat în UTC). In sindic.şoferi 1936/37. In Bloc.Democrat 1936. Respons.muncă p. Buc.-Noi 1936-37. In Spania resp.de P. pe secţie. La retragere: în comit.grup.romîni Catalonia. In lagăr în comit.grup.romîni. Rănit pe Ebro la picior. Reumatism cronic. Ca militar: curajos, f.conştient, disciplinat. Perspective de dezvoltare militt. Politic: puţine cunoştin-e. Simţ profund critic sănătos. Iniţiativă. Multă voinţă. Tendinţe de schematism. Disciplinat. Devotat. E în dezvoltare. Are perspective.

Anexa 5

1944. Afiş care-i înfăţişează pe „Eroii basarabeni morţi pentru libertate” în cadrul Mişcării de Rezistență Franceze. Mulți dintre comuniștii români de naționalitate evreiască care au luptat în Franța nu se revendicau de la România Mare, întucât considerau că acesta era un stat imperialist, care de-a lungul timpului i-a persecutat din motive rasiale şi politice. Totodată, urmând directivele/linia Cominternului, aceştia considerau România ca fiind un stat „imperialist”, „colonialist”, „multinațional” constituit prin cucerirea de teritorii străine. În aceeaşi ordine de idei, „basarabenii” susțineau că minoritățile naționale (ucraineană, rusă, bulgară, maghiară şi turcă) trebuiau să militeze pentru autodeterminare până la despărțirea de țară. Aceste teze au fost adoptate, la sugestia Cominternului, de către Congresul al V-lea al PCdR desfăşurat la Gorkovo (1931), conducând astfel la autoizolarea şi stigmatizarea PCdR în mentalul colectiv românesc.

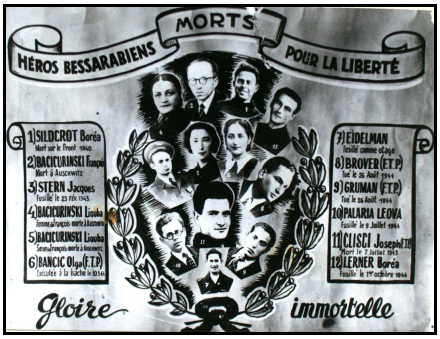

Anexa 6

1939. Viața cotidiană în Lagărul de la Gurs

1939. Voluntari români în Lagărul de la Gurs în jurul unui grup statuar realizat de sculptorul Vida Gheza

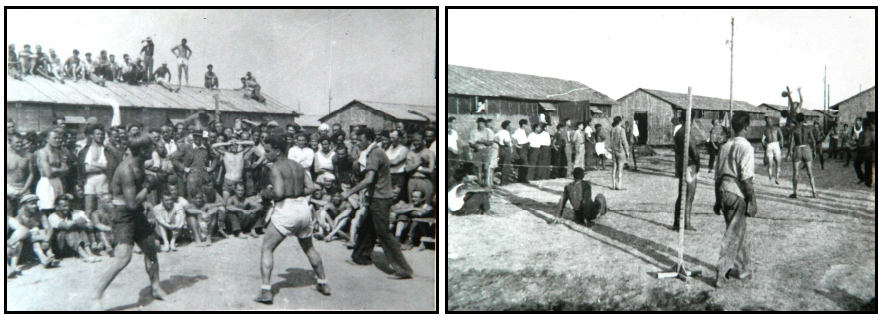

Aspecte din timpul unor competiții sportive din Lagărul de la Gurs

Coadă la cazanul cu mâncare în Lagărul de la Gurs

Curs de limba franceză în Lagărul de la Gurs